

PRÒLEG A LA RÉVOLUTION DÉFIGURÉE

Lev Trotski

1 de maig de 1929

versió catalana feta per Alejo Martínez – alejomp@lycos.es - des de: “Prólogo a *La Révolution Défigurée*”, en, *Escritos tomo I 1929-30, volumen I*, Editorial Pluma, Bogotá, 1977, pp. 158-171.

Aquesta obra estudia les etapes de la lluita que la fracció dirigent de l'URSS mena des de fa sis anys contra l'Oposició d'Esquerra (bolxevics leninistes) en general, i contra l'autor en particular.

Gran part del treball està dedicat a refutar les grolleres acusacions i calumnies dirigides contra la meua persona. Perquè m'arrogue el dret d'abusar de la paciència del lector amb aquests documents? El fet que la meua vida està prou estretament lligada als esdeveniments de la revolució no basta per a justificar la publicació d'aquest llibre. Si la lluita de la fracció stalinista contra mi fos tan sols una pugna personal pel poder, la crònica de la mateixa no tindria res d'alliçonadora: la història parlamentària està plena de lluites entre grups i individus que cerquen el poder pel poder mateix. Les meues raons són completament diferents: en l'URSS la lluita entre individus i grups està inseparablement lligada a les distintes etapes de la Revolució d'Octubre.

El determinisme històric mai es manifesta amb tanta força com en un període revolucionari. En efecte: en aqueixos moments les relacions de classe queden a plena llum, els conflictes i contradiccions assoleixen la seua màxima gravetat i la lluita d'idees esdevé l'expressió més directa de les classes antagòniques o de les fraccions antagòniques de la mateixa classe. Aquest és precisament el caràcter de la lluita contra el “trotskisme”. El vincle que uneix allò que unes vegades són arguments essencialment escolàstics amb els interessos materials de determinades classes o capes socials és tan notori en aquest cas, que arribarà el dia en què aquesta experiència històrica serà tema d'un capítol especial dels manuals acadèmics de materialisme històric.

La malaltia i mort de Lenin divideixen la Revolució d'Octubre en dos períodes, que es diferencien cada vegada més a mesura que el temps ens allunya d'ells. El primer fou l'època de la conquesta del poder, la instauració i consolidació de la dictadura del proletariat, la seua defensa militar, les primeres mesures essencials per tal de definir el seu rumb econòmic. En aqueixa etapa el conjunt del partit era conscient que constituïa el puntal de la dictadura del proletariat. D'aquesta

consciència derivava la seua confiança en si mateix.

El segon període es caracteritza per la presència en el país d'elements d'un creixent poder dual. El proletariat, que havia conquistat el poder en la Revolució d'Octubre, es veié cada vegada més desplaçat, com resultat d'una sèrie de factors objectius i subjectius, tant externs com interns. Al seu costat, por darrere i, a vegades, inclusivament per davant d'ell començaren a ascendir altres elements, altres capes socials, sectors d'altres classes. Aquests elements si ja no s'apropriaren del poder mateix, començaren a exercir una influència cada vegada major sobre ell. Aquests capes estranyes (funcionaris de l'estat, funcionaris professionals dels sindicats i cooperatives, membres de les professions liberals, intermediaris) establiren un sistema cada vegada més entrellaçat. Al mateix temps, donades les seues condicions d'existència, hàbits i forma de pensar, aquests sectors s'allunyaven cada vegada més del proletariat. Finalment, cal incloure entre ells als professionals del partit, en la mesura en què conformen una casta cristal·litzada que assegura la seua supervivència a través de l'aparell de l'estat, més que del partit.

Pels seus orígens i tradicions i per les fonts d'on deriva la seua força, la base del poder soviètic continua sent el proletariat, encara que cada vegada menys directament; però, a través les capes socials dalt enumerades, cau progressivament sota la influència d'interessos burgesos. Aquesta pressió es sent més en la mesura en què una gran part de l'aparell estatal i també de l'aparell partidari, esdevé, si no en agent conscient, almenys en agent efectiu de les concepcions i expectatives de la burgesia. La nostra burgesia nacional, per dèbil que siga, es sent amb tota raó part de la burgesia mundial i serveix de corretja de transmissió de l'imperialisme. Però inclús la base subordinada de la burgesia dista de ser menyspreable. I ja que l'agricultura es desenvolupa sobre la base d'una economia individual de mercat, dona lloc inevitablement a una important petita burgesia rural. El camperol ric o el que només busca enriquir-se, en atacar les barreres de la legalitat soviètica es converteix en agent natural de les tendències bonapartistes. Aquest fet, evident en tota l'evolució de la història moderna, es verifica una vegada més en l'experiència de la república soviètica. Aquests són els orígens socials dels elements de poder dual que caracteritzen el segon capítol de la Revolució d'Octubre, que s'inicia amb la mort de Lenin.

Sobra dir que ni tan sols el primer període, des de 1917 fins a 1923, fou homogeni des del principi a la fi. També allí, al costat dels avanços, veiem retrocessos. També allí la revolució feu concessions importants als camperols d'una banda i a la burgesia mundial per l'altra. Brest-Litovsk fou el primer revés de la revolució victoriosa, després del qual la revolució reprengué la seua marxa cap endavant. La política de concessions industrials i comercials, per

modestes que hagen estat fins al moment les seues conseqüències pràctiques, significà un seriós revés tàctic a nivell dels principis. No obstant, globalment, el revés més important fou el de la Nova Política Econòmica, la NEP. En restablir l'economia de mercat, la NEP recreà les condicions que podien donar nova vida a la petita burgesia i convertir en burgesia mitjana alguns dels seus grups i elements. En una paraula, la NEP contenia els gèrmens del poder dual. Però aquests no existien encara sinó com un potencial econòmic latent. Únicament adquiriren vertadera força durant el segon capítol de la història d'Octubre, aquell que s'inicia, segons l'opinió generalitzada, amb la malaltia i mort de Lenin i el començament de la campanya contra el "trotskisme"

Sobra dir que les concessions a la classe burgesa encara no constitueixen de per si una violació de la dictadura del proletariat. En general, no hi ha exemples històrics de dominació de classe químicament pura. La burgesia domina recolzant-se en altres classes, sotmetent-les, corrompent-les o intimidant-les. De per si, les reformes a favor dels obrers no violen la sobirania absoluta de la burgesia en un determinat país. Per descomptat, cada capitalista individual pot sentir que ja no és més l'amo absolut de sa casa (o siga, de la seua fàbrica) en veure's obligat a reconèixer les limitacions legals de la seua dictadura econòmica. Però l'únic fi d'aquestes limitacions és apuntalar i mantenir el poder de la classe en el seu conjunt. Els interessos del capitalista individual entren constantment en conflicte amb els interessos de l'estat capitalista, no sols entorn dels problemes de legislació social sinó també a causa de qüestions d'impostos, deutes públics, guerra i pau, etcètera. En tots els casos dominen els interessos del conjunt de la classe. Aquests són els únics que determinen quines reformes pot hom realitzar i fins quin punt fer-les sense commoure els fonaments de la seua dominació.

La qüestió es planteja de manera similar per a la dictadura del proletariat. Una dictadura químicament pura només podria existir en un món imaginari. El proletariat en el poder es veu obligat a tenir en compte a les altres classes, a cada una segons les seues forces a escala nacional o internacional, i li cal fer-les concessions per tal de mantenir la seua dominació. Tot es redueix a saber quins són els límits d'aqueixes concessions i el grau de consciència amb què hom li les fa.

La Nova Política Econòmica tingué dos aspectes. En primer lloc, sorgí de la necessitat del proletariat d'utilitzar els mètodes del capitalisme per tal d'administrar la indústria i l'economia en general. En segon lloc, fou una concessió a la burgesia i en especial a la petita burgesia, ja que els permeté funcionar econòmicament amb els seus mètodes característics de compra i venda. A Rússia, a causa del predomini de la població rural, aquest segon aspecte de la NEP tingué una importància decisiva. En vistes de l'estancament

del procés revolucionari en d'altres països, la NEP, que significà un retrocés profund i perllongat, fou inevitable. Sota la conducció de Lenin, tots estiguérem d'acord en posar-la en vigència. Davant del món sencer diguérem que aquest retrocés, era això, un retrocés. El partit, i pel seu intermedi la classe obrera, compregueren perfectament el seu significat en termes generals. La petita burgesia rebia l'oportunitat d'acumular riqueses... dins de certs límits. Però el poder i, per tant, la facultat de determinar els límits d'aqueixa acumulació romana, com abans, en mans del proletariat.

Hem dit abans que hi ha una analogia entre les reformes socials que la burgesia dominant es veu obligada a fer a favor del proletariat i les concessions que el proletariat en el poder fa a las classes burgeses. No obstant, per tal d'evitar errors, hem d'ubicar aquesta analogia en un marc històric ben definit. El poder burgès existeix des de fa segles, és internacional, es recolza sobre una immensa acumulació de riquesa, disposa d'un poderós sistema d'institucions, vincles i idees. Els segles de dominació li han creat una espècie d'instint de dominació que en moltes circumstàncies difícils li serví de guia infal·lible. Per al proletariat, els segles de dominació burgesa foren segles d'opressió. No té tradició històrica de domini ni, menys inclús, instint de poder. Arribà al poder en un dels països més pobres i endarrerits d'Europa. En funció de les circumstàncies històriques imperants en l'etapa actual, açò significa que la dictadura del proletariat està infinitament menys segura que el poder burgès. Una línia política correcta, una avaluació realista de les seues accions i sobretot de les concessions inevitables que se li han de fer a la burgesia, són qüestions de vida o mort per al poder soviètic.

El capítol revolucionari posterior a la mort de Lenin es caracteritza pel desenvolupament de forces socialistes i capitalistes al si de l'economia soviètica. El resultat final depèn de la seua interacció dinàmica. Allò que determina l'equilibri no són menys les estadístiques que l'evolució diària de la vida econòmica. La profunda crisi en curs, que assumí la forma paradoxal d'una escassetat de productes agrícoles en un país agrari, constitueix, amb tota seguretat, una prova objectiva que canvià l'equilibri econòmic fonamental. L'autor d'aquest llibre ve alertant des de la primavera de 1923, quan es realitzà el Dotzè Congrés del partit, sobre les possibles conseqüències d'una mala política econòmica: l'endarreriment industrial provoca un "efecte de tisores", és a dir, una desproporció entre els preus dels productes agrícoles i industrials, fenomen que, al seu torn, deté el desenvolupament de l'agricultura. El fet que aquestes conseqüències s'hagen materialitzat no significa que l'esfonsament del poder soviètic siga inevitable ni, menys encara, imminent. Sí significa que cal corregir el rumb de la política econòmica... i que aquesta necessitat és imperiosa.

En un país on els mitjans de producció fonamentals són propietat de l'estat, la política de la direcció governamental exerceix en l'economia un paper directe i, en cert període decisiu. Per tant la qüestió es redueix a si la direcció és capaç de comprendre la necessitat d'un canvi de política i si està en posició de portar a terme aqueix canvi en la pràctica. Tornem així al problema de determinar fins en què punt el poder de l'estat roman en mans del proletariat i el seu partit, és a dir, fins en quin punt el poder de l'estat roman essent el de la Revolució d'Octubre. No es pot respondre aquest interrogant *a priori*. La política no es regeix per lleis mecàniques. La força de les distintes classes i partits es revela en la lluita. I la lluita decisiva encara no s'ha entaulat.

El poder dual, és a dir, l'existència paral·lela d'un poder o quasi-poder exercit per dues classes antagòniques (com, per exemple, durant el període de Kerenski) no pot perllongar-se massa. Aquesta situació de crisi s'ha de resoldre d'una manera o una altra. La millor refutació de l'afirmació dels anarquistes i suposats anarquistes que l'URSS és, ací i ara, un estat burgès, és l'actitud de la pròpia burgesia, tant nacional com mundial, respecte d'aquest problema. Reconèixer que hi ha quelcom més que els elements de poder dual seria teòricament erroni i políticament perillós. Més inclús: seria suïcida. De moment, el problema del poder dual consisteix a saber *fins a quin punt* s'han arrelat les classes burgeses en l'aparell estatal soviètic i *fins a quin punt* les idees i tendències burgeses han penetrat en l'aparell del partit proletari. Perquè aquesta qüestió de *grau* determina la llibertat de maniobra del partit i la capacitat de la classe obrera per tal de prendre les mesures defensives i ofensives necessàries.

El segon capítol de la Revolució d'Octubre no es caracteritza simplement per la millora de la situació econòmica de la petita burgesia en les ciutats i en el camp sinó, també, per un procés infinitament més greu i perillós de desarmament teòric i polític del proletariat que avança conjuntament amb la creixent confiança de les capes burgeses. Concomitant amb l'etapa en què es troben aqueixos processos l'interès polític de les creixents capes petitburgeses pogué i encara pot emmascarar el seu avanç sota un camuflatge soviètic i fer passar les seues victòries com si formaren part de la construcció del socialisme. Era inevitable que la NEP permetés avançar a la burgesia, i aqueixos progressos eren, d'altra banda, necessaris per a l'avanç del socialisme. Però les mateixes conquestes econòmiques de la burgesia poden adquirir una importància i constituir un perill totalment distint, depenent de si la classe obrera i sobretot el seu partit tenen una concepció més o menys correcta dels processos i dislocacions que es succeeixen en el país i s'aferren al timó amb major o menor energia. La política és l'economia concentrada. En l'actual etapa, la qüestió econòmica de l'URSS es redueix més que mai a un problema polític.

El defecte de la política posterior a Lenin no resideix tant en què s'hagen fet

noves i importants concessions a distints estrats socials burgesos locals, asiàtics i occidentals. Algunes d'aquestes concessions foren necessàries o inevitables, inclús que fos per a pagar vells errors. Les noves concessions als *kulaks*, d'abril de 1925 (el dret d'arrendar la terra i emprar treball assalariat) entren en aqueixa categoria. Algunes d'aquestes concessions foren en elles mateixa errònies, perniciosos i àdhuc desastrosos, com la capitulació davant dels agents de la burgesia en el moviment obrer britànic i, pitjor inclús, la capitulació davant la burgesia xinesa. Però el crim principal de l'orientació política posterior a Lenin (i antileninista) consistí en presentar les concessions importants com a triomfs del proletariat, i els revessos com avanços, en interpretar l'increment de les dificultats internes com un avanç triomfal vers la societat socialista a escala nacional.

Aquesta tasca traïdorenca fins a la medul·la, de desarmament teòric del partit i d'ofec de la vigilància del proletariat, es realitzà durant sis anys sota la disfressa de la lluita contra el "trotskisme". Les pedres angulars del marxisme, la metodologia fonamental de la Revolució d'Octubre, les principals lliçons de l'estratègia leninista foren sotmeses a una revisió grollera i violenta que reflectia la constrenyedora necessitat d'ordre i tranquil·litat del funcionari petitburgès que ressorgia. La concepció de la *revolució permanent*, el vincle vertader i indestructible que uneix a escala mundial el destí de la república soviètica amb la marxa de la revolució proletària, fou el que més enfurí aquestes capes socials noves, conservadores, profundament convençudes que la revolució que les havia elevat a posicions dirigents ja havia complit amb la seua missió.

Els meus crítics del camp democràtic i socialdemòcrata m'expliquen, molt segurs de si mateixos que Rússia no està "madura" per al socialisme i que Stalin té tota la raó en conduir-la de tornada a la senda capitalista per un rumb zigzaguejant. És cert que aqueix procés, que els socialdemòcrates anomenen amb vertadera satisfacció "restauració del capitalisme", Stalin l'anomena "construcció del socialisme a escala nacional"; però doncs que aquests dos es refereixen al mateix, la diferència terminològica no ens ha d'ocultar la seua identitat bàsica. Inclús suposant que Stalin realitza la seua obra amb plena consciència del que fa, la qual cosa és totalment impossible, es veuria obligat, no obstant, a anomenar socialisme al capitalisme per tal de disminuir els fregaments. Com menys comprèn els problemes històrics fonamentals, major és la confiança amb què pot procedir. Respecte d'això, la seua ceguesa li estalvia la necessitat de mentir.

No obstant, la qüestió no està en saber si Rússia és capaç de construir el socialisme pels seus propis mitjans. En termes generals, aquest problema no existeix per al marxisme. Tot el que l'escola stalinista elucubrà respecte d'això en el pla teòric pertany al domini de l'alquímia i l'astrologia. En el millor dels

casos, el stalinisme com a doctrina constituirà una bona peça per a un museu de ciències naturals dedicat a la teoria. La qüestió essencial radica en si el capitalisme és capaç de traure a Europa del seu encallament històric, si l'Índia és capaç d'alliberar-se de l'esclavitud i la misèria sense abandonar el marc del desenvolupament capitalista pacífic, si Xina pot assolir el nivell cultural d'Europa i Estats Units sense passar per revolucions i guerres, si Estats Units pot desenvolupar les seues forces productives al màxim sense commoure Europa ni assentar les bases d'una tremenda catàstrofe per a tota la humanitat a través d'una guerra terrible. En aqueixos termes es planteja la sort última de la Revolució d'Octubre. Si admetem que el capitalisme segueix essent una força històrica progressiva, que els seus propis mitjans i mètodes li permeten resoldre els problemes fonamentals plantejats a l'ordre del dia per la història, que és capaç d'eleva la humanitat a nivells superiors, ni tan sols pot parlar hom de transformar la república soviètica en un país socialista. La conclusió seria que l'estructura socialista de la Revolució d'Octubre està condemnada inexorablement a la destrucció i que deixarà com a única herència la seua reforma agrària democràtica. ¿Qui realitzaria aquest retrocés de la revolució proletària a la burgesa: la fracció stalinista, una fracció d'aquesta fracció, un canvi general (o més d'un) de la guàrdia política? Totes aquestes qüestions són secundàries. He escrit força vegades que aquesta regressió assumiria probablement la forma política del bonapartisme, no de la democràcia. En aquest moment, l'essencial és saber si el capitalisme com a sistema mundial segueix essent progressiu. És precisament respecte d'aquesta qüestió que els nostres adversaris socialdemòcrates fan gala d'un utopisme lamentable, arcaic i impotent: un utopisme reaccionari, no progressiu.

La política de Stalin és "centrista": val dir, el stalinisme és una tendència que oscil·la entre la socialdemocràcia i el comunisme. El principal empenyorament "teòric" de l'escola stalinista, que sorgí només morir Lenin, consisteix en delimitar la sort de la república soviètica del procés revolucionari mundial en general. Açò equival a voler separar la Revolució d'Octubre de la revolució mundial. El problema "teòric" dels epígons cristal·litza en la forma d'una contraposició del "trotskisme" amb el leninisme.

A fi de deslligar-se del caràcter internacional del marxisme i simultàniament romandre'n fidels en les paraules fins a nova ordre, en primer terme hagueren d'enfile els seus canons contra aquells que enarboraven les idees de la Revolució d'Octubre i l'internacionalisme proletari. Aleshores el principal entre tots ells era Lenin. Però Lenin morí en el moment límit de les dues etapes de la Revolució, de manera que no pogué defensar l'obra de tota la seua vida. Els epígons retallaren els seus llibres i armats amb citacions dels mateixos es llançaren a l'atac contra el Lenin vivent, ahora que el treien de la seua tomba en la Plaça Roja i també de la consciència del partit. Com si hi hagués previst la

sort que sofririen les seues idees poc després de la seua mort, Lenin comença el seu llibre *L'estat i la revolució* amb les següents paraules, referides als grans revolucionaris:

“Després de la seua mort, s'intenta convertir-los en icones inofensives, canonitzar-los, per dir-ho així, rodejar els seus *noms* d'una certa aurèola de glòria per a “consolar” i enganyar les classes oprimides, castrant el *contingut* de la seua doctrina revolucionària, descantellant el seu tall revolucionari, envilint-la.”

Cal agregar, finalment, que una vegada N K. Krupskaja tingué l'audàcia de llençar aquestes paraules profètiques a la cara de la fracció stalinista.

La segona tasca dels epígons consistí en representar la defensa i el desenrotllament de les idees de Lenin com una doctrina antileninista. El mite del “trotskisme” els prestà aquest servei històric. ¿Cal repetir que no pretenc ni mai pretenguí crear la meua pròpia doctrina? Vaig fer els meus estudis teòrics en l'escola de Marx. En allò que fa a mètodes revolucionaris, cursí l'escola de Lenin. Si es vol, el “trotskisme” és per mi un rètol agregat a les idees de Marx i de Lenin pels epígons, que, costí el que costí, volen trencar amb aquestes idees, sense atrevir-se per hora a fer-ho obertament.

Aquest llibre explicarà alguns dels processos ideològics mitjançant els quals l'actual direcció de la república soviètica canvià la seua vestimenta teòrica per tal d'adaptar-la al seu canvi social. Demostraré com les mateixes persones manifestaren posicions diametralment oposades sobre els mateixos esdeveniments, les mateixes idees i els mateixos activistes polítics, en vida de Lenin i després de la seua mort. En aquest llibre em veig obligat a incloure-hi una gran quantitat de citacions, cosa que, permeta-se'm agregar de pas, és contrari al meu mètode literari habitual. No obstant, tractant-se d'una lluita contra polítics que sobtadament i astuta neguen el seu passat immediat mentre li juren fidelitat, és impossible prescindir de les citacions, ja que les mateixes constitueixen la prova clara i irrefutable d'allò que es busca demostrar. Si el lector impacient té algun inconvenient en fer part del seu viatge en etapes breus, li convindria tenir en compte que el treball de reunir les citacions, separar les més il·lustratives i establir els necessaris vincles polítics entre les mateixes li hauria resultat infinitament més fatigós que el de llegir atentament aquests extractes característics de la lluita entre dos camps tan pròxims i, alhora, tan inflexiblement antagònics.

La primera part d'aquest llibre és una carta que envií al Buró d'Història del Partit amb ocasió del desè aniversari de la Revolució d'Octubre. L'institut em tornà el manuscrit amb una nota de protesta, ja que aquest hagués estat un

element pertorbador en la tasca de fabricar aqueixes falsificacions històriques sense precedents que constitueixen l'aportació d'aquesta institució a la lluita contra el "trotskisme".

La segona part d'aquest llibre comprèn quatre discursos que pronuncií davant dels organismes més alts del partit entre juny i octubre de 1927, en el període en què la lluita ideològica entre l'Oposició i la fracció stalinista assolí la seua màxima intensitat. Entre els molts documents dels darrers anys, trií les versions taquigràfiques d'aquests quatre discursos, perquè constitueixen, en forma sintètica, una exposició completa de les idees en discussió i perquè, al meu entendre, la seua continuïtat cronològica li permet al lector aproximar-se al dramàtic dinamisme de la lluita. D'altra banda, he d'agregar que les nombroses analogies amb la Revolució Francesa estan dirigides al lector francès, per a facilitar la seua orientació històrica.

Retallí força els textos dels discursos a fi d'estalviar repeticions que, malgrat tot, resulten inevitables. Escriguí tots els aclariments necessaris en les breus introduccions a cada discurs, que es publiquen per primera vegada en aquesta edició. En l'URSS segueixen essent il·legals.

Finalment, agregue un breu treball que escriguí en 1928 a Alma-Ata, en resposta a les objeccions plantejades per un adversari lleial. Crec que aquest document, àmpliament difós en forma manuscrita, és la conclusió de tot el llibre, ja que introdueix el lector en l'etapa més recent de la lluita, que precedí en forma immediata a la meua expulsió de l'URSS.

Aquest llibre es refereix a un passat molt recent, amb l'únic objectiu de relacionar-lo amb el present. Més d'un procés dels que s'hi mencionen encara no ha culminat, més d'una de las preguntes encara no té resposta. Però cada dia que passa, verifica les idees conflictives. Aquest llibre està dedicat a la història contemporània, és a dir, a la política. Contempla el passat únicament com a pròleg del futur.